

РОЗДІЛ 7

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.34

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF THE MAIN INDICATORS OF KNOWINGLY UNTRUE REPORTS ABOUT THE THREAT THE CITIZENS' SAFETY, DESTRUCTION OR DAMAGE TO PROPERTY OBJECTS IN UKRAINE

Азарова А.А., здобувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена аналізу таких кримінологічних показників, як стан, динаміка та структура завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Розглянуто періодичні коливання рівня цієї злочинності. Проаналізовано зміну динаміки вчинення цих злочинів за останні 5 років в Україні.

Ключові слова: безпека, показник, динаміка, стан, структура, тенденція, повідомлення, загроза.

Статья посвящена анализу таких криминалогических показателей, как состояние, динамика и структура заведомо неправдивых сообщений об угрозе безопасности граждан, уничтожения или повреждения объектов собственности. Рассмотрены периодические колебания уровня этой преступности. Проанализированы изменения динамики совершения этих преступлений в последние 5 лет в Украине.

Ключевые слова: безопасность, показатель, динамика, состояние, структура, тенденция, сообщение, угроза.

The article is devoted to the analysis of such criminological indicators as the state, dynamics and structure of knowingly untrue reports about the threat to citizens' safety, destruction or damage to property objects. Periodic fluctuations of the level of this crime are considered. The changes in the dynamics of these crimes over the past 5 years in Ukraine have been analyzed.

Criminological indicators necessarily have a certain impact on both the determinants – the causes and conditions of crime, and on the part of changes in criminal law. To obtain information on the state of crime, data on changes in causes and conditions are not enough – the necessary condition is also to obtain data on changes in the quantitative characteristics of these types of crimes in time. Changes in the causes, conditions or factors that may provoke a crime can predict, predict or assume an increase or decrease in the number of crimes committed. For obtaining visual information, information about the registered facts of committing crimes is required.

The article deals with such elements of the structure of knowingly untrue reports about the threat to the citizens' safety, destruction or damage to property, as the number of these crimes committed by persons who previously committed criminal offenses. In addition, the number of such crimes committed by minors or their participation.

Summing up, the author notes that there is a tendency to increase the number of such crimes, in the first months of 2019 our country swept a wave of false "mines" of various sizes: stations, airports, metro stations, shopping centers, etc. The analyzed crimes are characterized by an unstable tendency – over the past 5 years there has been a decrease of them by 46% and an increase of 60%.

Key words: safety, indicator, dynamics, state, structure, trend, report, threat.

Останніми роками в нашій країні простежується тенденція зростання кількості зареєстрованих завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, водночас розкриття цих злочинів залишається на вкрай низькому рівні. Однією із причин цього варто вважати появу нових способів їх учинення. Крім того, розширюється перелік мотивів їх учинення. Також, зважаючи на розвиток комп'ютерних технологій, з'являються нові способи їх приховування. Нині виникла нагальна потреба в розробленні якісно нової системи запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян та розкриття їх, яка б протидіяла поширенню цих злочинів та стабілізувала ситуацію у суспільстві. Для виконання цього завдання необхідно детально проаналізувати кримінологічні показники цієї злочинності, а також визначити тенденції їх зміни.

Метою статті є проведення кримінологічного аналізу стану, динаміки та структури завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності протягом останніх 5 років в Україні.

Аналіз наукових джерел із кримінології свідчить про те, що для здійснення аналізу стану злочинності викорис-

товується низка абсолютних і відносних показників. Абсолютні показники різнобічно характеризують злочинність: це кількість виявлених злочинів загалом й окремих видів за лініями роботи; кількість виявлених осіб, які вчинили злочини; встановлена сума матеріальних збитків та ін. Відносні показники відображають переважно інтенсивність, структуру та динаміку злочинності [1, с. 28–35]. Саме аналіз основних показників злочинності дозволяє отримувати уявлення про зміну показників, виявляти закономірності та тенденції цієї зміни, а також здійснювати кримінологічне прогнозування можливої зміни того чи іншого виду злочинності в майбутньому.

Також перед тим, як розпочати кримінологічний аналіз показників завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, варто зауважити, що ці показники обов'язково підпадають під вплив як з боку детермінант – причин та умов злочинності, так і з боку змін у чинному кримінальному законодавстві. Отже, для отримання інформації про стан злочинності в будь-якій сфері діяльності власне даних про зміни причин та умов замало, необхідною умовою також є отримання даних про зміни в кількісних характе-

ристик цих видів злочинів у часі. Зміни причин, умов або чинників, що можуть провокувати вчинення злочинів, дають змогу прогнозувати, передбачати чи припускати збільшення або зменшення кількості вчинених злочинів. Для отримання наочних відомостей необхідна інформація про зареєстровані факти вчинення злочинів. Отже, для здійснення аналітичного огляду завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності використовується низка статистичних показників, серед яких розглянемо основні.

Стан злочинності – це кількісний показник, що відображає загальну кількість злочинів у визначений період часу, структура якісно характеризує ці злочини. Динаміка показує зміну стану та структури злочинності в той чи інший період часу, тому використовується для аналізу кількості вчинених злочинів. Вітчизняні та закордонні кримінологи в різні часи пропонували визначення основних показників злочинності, динаміки також. Так, російський кримінолог В.Д. Малков визначає динаміку злочинності як її зміну в часі. Для її розрахунку використовують такі характеристики, як абсолютне зростання (зниження) і темпи її зростання та приросту [2, с. 41]. Крім того, на думку українського кримінолога, професора І.М. Даньшина, динамікою є показник, який відображає рух злочинності в часі. Оскільки злочинність піддається безперервним змінам, дослідникам (практикам і вченим) необхідно знати не лише рівень та структуру злочинності на конкретну дату, а й рух вказаних показників у часі. Досягається це шляхом встановлення співвідношень рівня та структури злочинності теперішнього чи іншого періоду часу до її рівня та структури за попередні періоди. Тому цей показник є комплексним. Він характеризує злочинність і з якісного, і з кількісного боків [3, с. 33].

Варто також погодитися із зауваженням професора О.М. Джужі стосовно того, що на динаміку злочинності як на соціально-правове явище впливають дві групи чинників. Перша – це причини й умови злочинності, демографічна структура населення й інші соціальні процеси та явища, що впливають на злочинність. Друга – зміни кримінального законодавства, що розширюють або звужують сферу злочинних діянь. Диференціація соціальних і правових чинників впливає на статистичну криву злочинності, необхідну для об'єктивної оцінки реальних змін в її динаміці та прогнозі. Зниження чи зростання рівня злочинності відбуваються внаслідок як реальних соціальних змін рівня та структури злочинності, так і в результаті правових змін у законодавчій характеристиці кола кримінально-караних діянь, у повноті реєстрації та в інших юридичних чинниках [4, с. 67].

Отже, зміна рівня і структури злочинності протягом певного часу називається динамікою злочинності. Вона залежить, з одного боку, від соціально-політичних, економічних та демографічних чинників, а з іншого – від так званої «кримінальної політики», тобто від змін у кримінальному законодавстві (криміналізації та декриміналізації певних чинників) та практики його застосування. Динаміку злочинності іноді називають її тенденцією. Щодо цього О.М. Литвак зауважує, що динаміка, тобто коливання кримінальної статистики за певний історичний відрізок часу, свідчить не лише про реальні кількісні та якісні зміни злочинності, а й про політичні пристрасті можновладців, про спрямованість практики реагування на заяви потерпілих та інших фізичних та юридичних осіб, про зміни в законодавстві – криміналізацію та декриміналізацію правопорушень [5, с. 35].

Для аналізу стану, динаміки та структури злочинності використовують відомості офіційної кримінальної статистики. Завдання кримінальної статистики різноманітні й численні, але основні з них можна звести до таких положень:

- офіційна кримінальна статистика являє собою сукупний звіт про діяльність офіційних інстанцій – пра-

воохоронних органів, є основою для ухвалення рішень владою про виділення державних коштів та розподіл людських ресурсів;

- кримінальна статистика – дослідницький інструмент, який є основою для висновків про те, які групи населення і які регіони держави серйозніше інших вражені злочинністю;

- за допомогою кримінальної статистики населення дізнається про те, наскільки велика ймовірність стати жертвою злочину, або, навпаки, вона знімає страх перед злочинами;

- кримінальна статистика дає можливість вирішувати завдання контролю, управління і планування дій законодавців та уповноважених на боротьбу зі злочинністю державних органів [6, с. 20–25].

Отже, першим показником є стан цієї злочинності. Відповідно до даних ГП України [7], за 4 місяці 2019 р. обліковано 354 випадки завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Протягом 2018 р. таких злочинів обліковано 681. Щоб отримати уявлення про стан цієї злочинності протягом останніх 5 років, розглянемо рисунок 1.

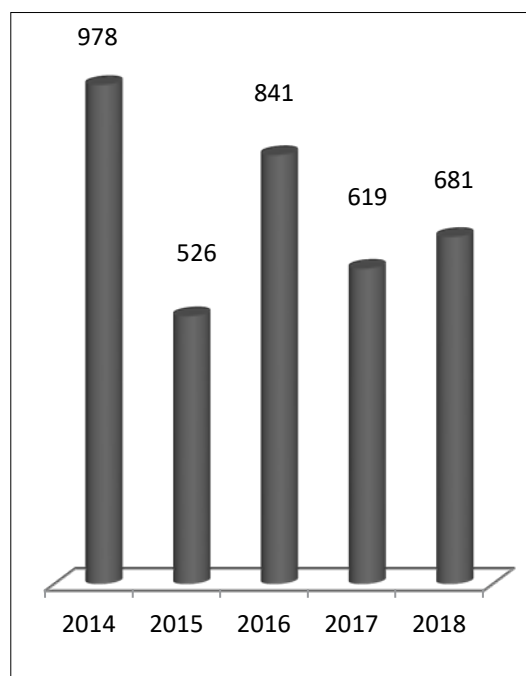

Рис. 1. Кількість облікованих завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності за період 2014–2018 рр. (за даними Генпрокуратури України)

Наведені відомості дають змогу оцінити динаміку завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Динаміка завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності представлена на рисунку 2, основні її тенденції виглядають так:

- у 2015 р. спостерігається зниження кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 46%;
- у 2016 р. спостерігається зростання кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 60%;
- у 2017 р. спостерігається зниження кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 26%;

– у 2018 р. спостерігається зростання кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 10%.

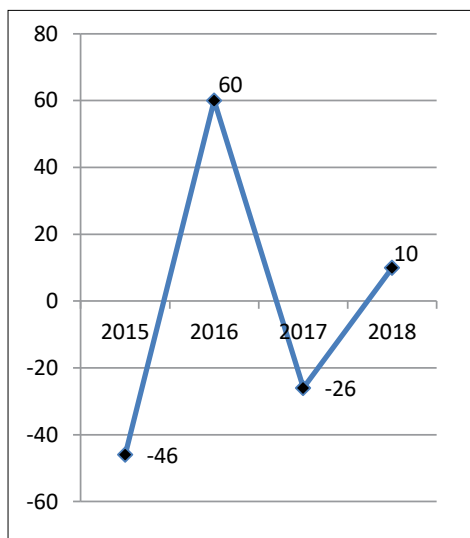

Рис. 2. Динаміка завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян протягом 2014–2018 рр.

Стосовно структури завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності варто сказати, що в статистичній звітності ГП України виділені деякі категорії проваджень, що направлені до суду з обвинувальним актом, які викликають науковий та практичний інтерес. По-перше, це відомості, представлені на рисунку 3, про кількість таких злочинів, які вчинені особами, що раніше вчиняли кримінальні правопорушення. І по-друге, це дані, зображені на рисунку 4, про кількість таких злочинів, що вчинені неповнолітніми або за їх участю.

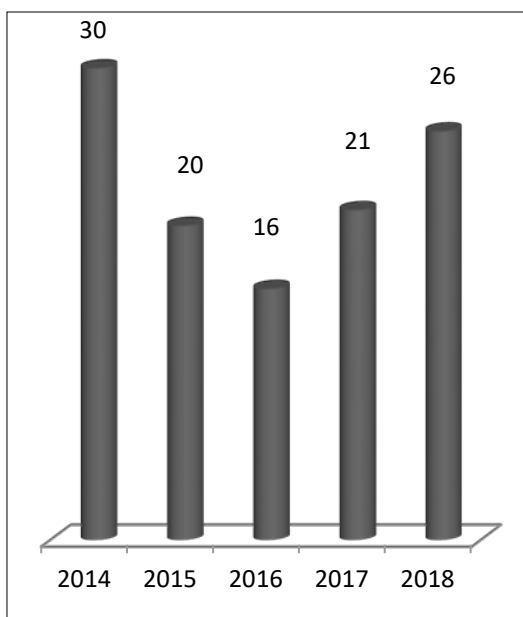

Рис. 3. Кількість завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом, та що вчинені особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, за період 2014–2018 рр. (за даними Генпрокуратури України)

Окремо звернемо увагу на те, що відомості, представлені на рисунках 3 та 4, стосуються лише тих завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, що розкриті, провадження за ними були передані до суду з обвинувальним актом протягом звітного періоду.

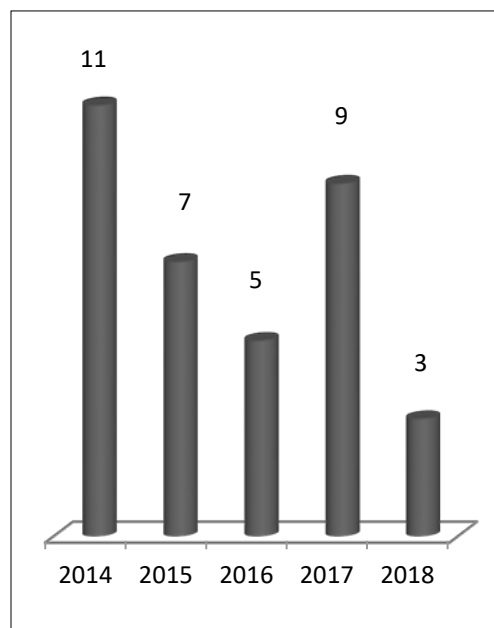

Рис. 4. Кількість завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом, та що вчинені неповнолітніми або за їх участю, за період 2014–2018 рр. (за даними Генпрокуратури України)

Одним із сучасних способів учинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності є повідомлення про це електронною поштою. Так, наприклад, 12 травня 2019 р. на електронну пошту ГУ НП у Вінницькій області надійшло повідомлення про мінування восьми торговельних центрів у м. Вінниці й інших будівель. Усі об'єкти перевірені вибухотехніками та кінологами зі службовими собаками. Жодних вибухонебезпечних предметів не виявлено. За всіма адресами працювали слідчо-оперативні групи, наряди патрульних, рятувальники та медики. З потенційно небезпечних будівель проводилася евакуація людей [8]. А от протягом однієї доби під час проведення другого туру виборів Президента України 21 квітня 2019 р. таких повідомлень отримано аж 42, за інформацією правоохоронців, повідомлення про мінування здебільшого надходили з окупованих територій, а також із Російської Федерації. «Мінували» буквально все підряд: від об'єктів транспортної і торговельної інфраструктури до гідроелектростанцій і виборчих дільниць. Проведеними перевітками підрозділами кінологів та вибухотехніків вибухонебезпечних предметів виявлено не було [9].

У підсумку зауважимо, що завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності відрізняються нестійкою тенденцією. Протягом останніх років спостерігалось як значне зниження їх кількості – на 46% у 2015 р., так і стрімке зростання – на 60% у 2016 р. На сьогодні зберігається тенденція збільшення їх кількості, у перші місяці 2019 р. нашої країною прокотилася хвиля неправдивих «мінувань» різного масштабу: вокзали, аеропорти, станції метро, торговельні центри тощо. Також спостеріга-

ється тенденція зростання кількості розкритих завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності протягом останніх 3 років як в абсолютному, так і у відносному зна-

ченнях. Серед таких проваджень збільшується кількість тих, за якими особи раніше вчиняли кримінальні правопорушення, та знижується кількість таких, що вчинені неповнолітніми або за їхньої участі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / О.М. Джу́жа та ін. ; за заг. ред. О.М. Джу́жи. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. 192 с.
2. Кримінологія / под ред. В.Д. Малкова. 2-е изд., перераб. и доп.. Москва : Юстицинформ, 2006. 528 с.
3. Даньшин И.Н. Курс лекций по криминологии / под ред. И.Н. Даньшина, В.В. Голины. Харьков : Одиссей, 2007. 279 с.
4. Іванов Ю.Ф., Джу́жа О.М. Криминологія. Київ : Паливода, 2006. 264 с.
5. Литвак О.М. Державний вплив на злочинність : криминологічно-правове дослідження. Київ : Юрінком-Інтер, 2000. 280 с.
6. Криминологія / под ред. Б.В. Коробейникова, Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковского. Мисква : Юрид. лит., 1988. 384 с.
7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. *Офіційний веб-сайт Генеральної Прокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 18.05.2019).
8. У Вінниці мінували 8 торговельних центрів через електронну пошту. *Веб-сайт інформаційного агентства UNN*. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1799644-u-vinnitsi-minovali-8-torgovelnikh-tsentriv-cherez-elektronnu-poshtu> (дата звернення: 18.05.2019).
9. «Мінування» у Львові не підтвердилися, у Києві – 5 «замінованих» церков і маркети. *Українська правда : веб-сайт*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/04/21/7213086/> (дата звернення: 18.05.2019).

УДК 343.25

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ В УКРАЇНІ FUTURE IMPLEMENTATIONS OF DEATH PENALTY IN UKRAINE

Бондаренко О.С., к.ю.н.,
викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Сумський державний університет

Ковальов Н.С., студент
Сумський державний університет

Стаття присвячена висвітленню міркувань щодо сутності, доцільності та необхідності застосування в Україні такої міри покарання, як смертна кара, необхідності реформування органів досудового розслідування та судочинства. Проведено теоретичний філософсько-правовий аналіз поняття смертної кари, з'ясовано її переваги та виправданість повернення в Україні як виключного виду кримінального покарання. Звернено увагу на досвід та підхід деяких закордонних країн до реалізації даного виду покарання. Наведено низку аргументів, що розкривають позитивні боки запровадження в Україні смертної кари за окремі види тяжких та особливо тяжких злочинів на противагу позбавленню волі на певний строк та довічному позбавленню волі. Проаналізовано невідповідність реального стану українського правосуддя правовим принципам, запропоновано способи вирішення даної проблеми шляхом законодавчого закріплення смертної кари серед інших видів покарань Кримінального кодексу України.

Ключові слова: смертна кара, покарання, справедливість, правосуддя, тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Статья посвящена изучению мнений по поводу сущности, целесообразности и необходимости применения в Украине такой меры наказания, как смертная казнь, необходимости реформирования органов досудебного расследования и судопроизводства. Проведен теоретический философско-правовой анализ понятия смертной казни, выяснены ее преимущества и оправданность возвращения в Украине как исключительного вида криминального наказания. Обращено внимание на опыт и подход некоторых зарубежных стран к реализации данного вида наказания. Приведен ряд аргументов, раскрывающих положительные стороны ввода в Украине смертной казни за отдельные виды тяжких и особо тяжких преступлений в противовес лишению свободы на определенный срок и пожизненному лишению свободы. Проанализировано несоответствие реального состояния украинского правосудия правовым принципам, предложены способы решения данной проблемы путем законодательного закрепления смертной казни среди других видов наказаний Криминального кодекса Украины.

Ключевые слова: смертная казнь, наказание, справедливость, правосудие, тяжкие и особо тяжкие преступления.

This article is devoted to the reflection on the essence, feasibility and necessity of applying in Ukraine such a penalty as a death penalty, the need for reforming the pre-trial investigation and proceedings. A theoretical philosophical and legal analysis of the conception of the death penalty, the clarification of its advantages and justification expediency of returning to Ukraine as an exceptional type of criminal punishment has been carried out. The attention is drawn to the experience and approach of some foreign countries to the implementation of this type of penalty. A number of arguments are presented that reveal the positive aspects of the imposition of a death penalty in Ukraine for certain types of grave and especially grave crimes, in contrast to deprivation of liberty for a certain period and life imprisonment. The analysis of the inconsistency of the actual state of Ukrainian justice with the legal principles and the ways of solving this problem by means of legislative consolidation of the death penalty among other types of punishment of the Criminal Code of Ukraine are proposed.

Key words: death penalty, punishment, rightfulness, justice, grave and especially grave crimes.

Вступ. З моменту появи людського суспільства та на всіх етапах його розвитку будь-які відносини між людьми врегульовувалися законом. Спочатку вони існували у формі звичаїв, усних правил, договорів та домовленос-

тей, а згодом – писаних нормативно-правових актів, які були створені для того, щоби держава і суспільство та їхні складові елементи працювали як злагоджений механізм. Протягом усього часу правова система вдоскона-